

Строители и ревнители от класните школа на Враца през Възраждането

Българският народ, както малцина други, има хилядолетна история на книжовността и образованието.

В навечерието на новата учебна година, приех като свой дълг да поднеса цикъл от статии под названието „Строители и ревнители на класните школа на Враца”. Подбрал съм имената на книжовни дейци, които имат съществен принос за развитието на чистотата на книжовния език през този достатъчно ранен период от българското Възраждане. Няма никакво съмнение, че наред с тях стоят и други, с не по-малка величина и заслуги за утвърждаване на родния език и българската културна история, но целта не е да се създаде енциклопедия за книжовните дейци. Идеята е да се прокара по-скоро проекция за „пантеон на най-видните, на първите възрожденски просветители и будители”, заслужили с грижите, знанията и обичта си и новите си способности за културното възраждане на образователната система в нашия град. Човешките сили са безпомощни пред тайнството и енергията на първите врачански будители, което днес ни лишава от физическото присъствие на личността им, но идеите, които не си отиват с тленното, остават да вдъхновяват живите и да ги ръководят към всеотдаен труд за интелектуалния и градивен напредък на града и на нацията ни.

Нарасналите материални възможности на българското възрожденско общество и утвърждаващото се национално съзнание създават условия за възникването на едно от най-мощните общонародни движения – движението за новобългарска просвета. Първите прояви на това движение се свързват с изграждането на новобългарските светски училища. Двайсетте и особено трийсетте години на 19 в., учебното дело се утвърждава като важна и неразделна част от обществения живот на врачани. Наред с тази тенденция си пробива и друга такава в лицето на църковното национално-освободително движение. По отношение и на двете тежнения, градът ни е в челото на тези, които бранят с чест чистотата на езика и моралните устои на населението ни. Издръжката на училищата се превръща в общонародно дело, което предопределя и демократичното им устройство. Достъпът на всички деца е свободен, а в редките случаи, когато са заплащали училищна такса, тя е била

съобразявана с имотното състояние на техните родители. Стремешът към нова просвета води до разкриването на взаимните училища, които поставят началото на новобългарската просвета. С развитието на възрожденските процеси постепенно се поражда нуждата от една по-висока училищна степен. Под въздействие на първите българи, завършили висшето си образование „в странство” се откриват и първите класни училища у нас. Една преобладаваща част от възпитаниците на класните училища впоследствие стават учители, поради което този първи прототип на съвременните школа носи названието „даскалоливници”.

Програмите на училищата се определят от самите учители, но отношение изразяват и първенците, представляващи местната общественост, тъй като чак до средата на 70-те г. те не са унифицирани. Поради тази причина например в габровското класно училище застъпените предмети са близо 25, а в двукласното врачанско – едва 9.

Буди интерес и статутът на тези училища, те се управляват от обществени избраници, които на практика съставляват състава на училищните настоятелства. Има сигурни податки, че към 60-те г. на XIX век те се избират чрез тайно гласуване от всички жители без разлика на възраст и обществено положение.

В навечерието на българското Освобождение броят на този тип новобългарски училища доближава 2 000, което само по себе си говори за един небивал подем на светското образование у нас и за жаждата от знания. Със своето светско обществено училище от края на 1922 г., намирало се най-напред в килията на ц. ”Св. Вознесение” във Враца, а впоследствие обособено в нарочна сграда на два ката в рамките на култовия комплекс, врачани могат да се гордеят истински и да мерят място в първенството в такава силна конкуренция с други градове като Габрово и Копривщица. Порив за тези нововъведения дава присъствието на видния просветител, книжовник и пламенен поддръжник на българската кауза Константин Огнянович, будител известен с радикалното си отношение към всичко старо и ретроградно, подготвил основите за истинската революция в съзнанието на подрастващите. Във Врачанското класно училище преподават и въвеждат най-модерните за времето си образователни методики едни от най-видните български възрожденски учители като: Константин Огнянович, Христо Бошнаков, Кръстьо Пишурка, Ангелаки Йованчов, Петко Рачов Славейков, Цвета Кръстенякова, Димитър

Калицин, Стоян Робовски, Христо Пулеков, Иван Славейков, Христо Никифоров Даскалов, Атанас Идрифето, Ангел Барзов, Иванчо Босилков, Нешо Брайков, Димитър Василев, Петко Василев, Ангел Васков и още цяла плеяда български просветители.

Красимир Григоров – Зав. отдел „Възраждане“ – РИМ -Враца

РИМ-ВРАЦА